

Oponentský posudek
na magisterskou práci Bc. Martiny Čížkové
na téma

**Fuggerové v českých zemích v 16. a 17. století. Textologická studie z diachronní
perspektivy.
ÚGS FF UK 2022. 290 s., s přílohami 424 s.**

1. Rozsah, cíl, struktura, úprava, jazyková úroveň

Předložená magisterská práce vzbuzuje respekt svým fyzickým objemem, a to text ještě neobsahuje fotokopie originálů, které autorka poskytla oponentce v elektronické formě. Autorka se zabývá analýzami archivního materiálu týkajícího se rodu Fuggerů v českých zemích z hlediska textologického. Hlavním stanoveným cílem práce je přispět k výzkumu rané horní němčiny a jeho administrativního úzu na území českých zemí v 16. a 17. století. Jako sekundární cíle autorka jmenuje a. přispět k výzkumu kultury písemností úředního typu a b. připravit výchozí bázi pro další diachronní a historické bádání.

Struktura práce je přehledná, po stránce technické je text zdařilý, protože byl editován v programu LaTeX. Avšak i zde se vyskytují problémy, především s velikostí a podobou kapitálek či s dělením slov na konci řádků. Vyskytne se ale i se všemi chybami dvakrát vytištěný odstavec (viz str. 231 dole /232 nahoře a níže).

Jazyková úroveň některých částí práce, které prošly svědomitou opravou (Dr. Thomas Schneider), v nichž se jen občas vyskytne opomenutá oprava, je díky tomuto korektorovi vysoká. O to víc s ní ale kontrastuje styl a gramatická stránka místy poněkud impresivně pojaté předmluvy. V tomto úseku se vyskytuje dost hrubých chyb, takže je čtenáři jasné, že úvod odpovědnou revizí textu již neprošel. Totéž lze říci i o některých jiných částech centrálního textu, který byl zřejmě dopisován tak rychle, že revizí už ani nestačil projít, a to včetně zřejmě dodatečně doplňovaných poznámek pod čarou (za všechny uvádím jako příklad pozn. na str. 79, jíž se věnuji pod bodem 3a. tohoto textu). Všechny hrubé chyby nemohu vypisovat, je jich poměrně dost: někdy i třeba pět či více na jedné stránce (na str. 231 je jich 7), některé z nich se pak notoricky opakují (někde má být např. sich auf etw4 orientieren, v tomto významu přece ne s dativem!, *diejenige v plurálu, alle deutsch *geschriebene Texte). Morfologie adjektiv, členy, slovosled, předložkové vazby, analytické slovesné formy. To vše jsou oblasti, kde se vyskytují elementární nedostatky. Z textu jako by číselná nervozita z jeho kvapného dokončení u vědomí, že se nepodařilo splnit vše, co se naslibovalo na začátku. S nevalnou úrovní jazykovou korespondují i ostatní aspekty práce.

2. Obsahová stránka a proporcionalita

Kapitola zpravující čtenáře o osudech Fuggerů je uvedena historickým obrazem 16. a 17. století. Zhotoviteli či adresáty německy psaných a zde analyzovaných archiválií jsou příslušníci rodu Fuggerů. Zohledněny jsou i německy psané dokumenty týkající se zaměstnanců či obchodních partnerů a dokumentující vztah Fuggerů k českým zemím, a to v období 16. a 17. století. Rozsah zkoumaného rukopisného materiálu z Národního archivu má 90 stran.

Poté co autorka dostává k úvodu týkajícímu se problematikou tehdejších kanceláří (celkem 73 stran), dostává se k jádru věci v kapitole nejobjemnější: k historiolingvistické analýze zkoumaných dokumentů, která na 186 stranách uvádí metodologické zásady, věnuje se textologickým aspektům dochovaných dokumentů: tento materiál popisuje z hlediska interních příznaků textu na úrovni makro- i mikrostrukturní. Bohužel, centrální kapitola není dostatečně strukturována, a to hlavně kapitoly 7.4.1 a 7.4.2. Ty jsou v disproporcii: o mikrostruktuře by čtenář vzhledem k tomu, co se píše v kapitole o metodologii, očekával poněkud hlubší informace. Zvláště pak, když se v úvodu slibuje, že (přetiskují), „Die Analyse der Mikrostruktur zielte auf diejenige grammatische und syntaktische Konstruktionen sowie auf solche stilistische Merkmale, die zur Festsetzung der vorhandenen *Textsorten* beitragen und die mit einem erklärenden Kommentar die vorgeahnten Textfunktionen beglaubigten oder entkräfteten (Kap. 7.4.2).“

3. Protože nejsem historička, ocenila jsem poučný historický úvod a informace o dobové administrativní praxi. Vzhledem ke své specializaci na synchronní jazykovědu se zaměřím nyní pouze na několik vybraných poznámek týkajících se analýzy textů.
 - a. Hned na začátku této kapitoly mě poněkud zarazila **nekritická práce se zdroji**, pokud jde o počáteční terminologické vymezení. Sáhla napřed po Duden online, tedy po všeobecném výkladovém slovníku. Termín *textologie* je na www.duden.de charakterizován jako termín *typický pro lingvistický úzus v bývalé NDR*. (Viz i název v práci využitého Vašákova díla, a propos pramen z roku 1993, upozorňující, že jde o teorii a ediční praxi.) Uvedená pojetí tohoto termínu se s lingvistikou textu částečně překrývají, není však ukázáno, v kterých ohledech. Avšak jedno nebylo vzato v úvahu: Aspekt časový, protože o textové lingvistice (či výstižněji o lingvistice textu) se hovoří zhruba až od 60. let 20. století. A dále aspekt oborový... Další pramen, o který se autorka opře, je das *Wörterbuch Wortbedeutung* online. To je ovšem pramen nanejvýš nespolehlivý, s vědeckým přístupem má pramálo společného, cituji z impressa: *Wortbedeutung.Info ist ein freies Wörterbuch und beruht auf Wiktionary der Wikimedia Foundation. Die Artikel wurden angepasst, ergänzt und um Beispiele erweitert. Alle Artikel stehen unter den hier aufgeführten Lizenzen. Anmerkungen und Kommentare zu den einzelnen Artikeln können am Ende eines jeden Artikels hinterlassen werden.* (<<https://www.wortbedeutung.info/intern:kontakt/>>; cit. 10.1.2022)
Abychom tomuto prameni ale zase tak moc nekřivdili, lze v jeho rámci kliknout i na ono navrhované „synonymum“ *Textlinguistik*, a tam najdeme velmi populární a víceméně správnou definici, která nás vyléčí z domněnky, že *Textlinguistik* a *Textologie* jsou v němčině jednoznačná terminologická synonyma. Pokud tedy autorka uzavírá, že jde o synonyma libovolně zaměnitelná, pak si neuvědomila, že slovníky terminologickou synonymií chápou někdy dost široce. Proto je třeba si nejistotu ohledně tzv. synonymních termínů ověřit ve vědeckých pramenech, avšak opět kriticky: viz např. Metzler Lexikon Sprache, kde vzhledem ke stručnosti informací dochází ke zkratce a nejsou uvedeny souvislosti, jelikož se zde uvažuje termín pouze z *lingvistické* perspektivy. Termíny používané v kvalifikační práci v oboru lingvistickém s přesahem do pomocných věd historických (diplomatika = Aktenlehre, Urkundenlehre), je třeba hledat v příslušných pramenech vědecky ověřených, a nikoliv ve slepé důvěře ke všemu, co najdeme online. Navíc je třeba se k argumentům, proč považují dva termíny (např. pro potřeby nějaké práce) za synonyma, alespoň kratince odborně vyjádřit. **Náměty pro obhajobu: Jak byste zformulovala vztah těchto termínů, kdybyste práci psala znovu? Liší se užití těchto termínů v oblasti**

germanistického/ bohemistického/historiografického bádání? (Srov. taktéž <https://encyklopedieknihy.cz/index.php/Textologie>)

Mimochodem: Váš úzus obou termínů v předložené práci o totální synonymii moc nesvědčí. Mohla byste toto osvětlit?

- b. V bodě a. naznačená chybějící erudice v zacházení s termíny se pak projevuje i na dalších stránkách, zvláště pak v oné bohužel **nestrukturované kapitole 7.2**, kde se navíc mísí hlediska textové analýzy/lingvistiky textu/stylistiky a pomocných věd historických, přičemž informace umístěné do poznámek pod čarou by místy patřily spíše do textu práce. Takto vzniká zvláštní mix postřehů, v němž se čtenář místy až ztrácí. Dalším aspektem je místy ne příliš obratná práce se sekundární literaturou, která svědčí o tom, jak náročná byla pro studující jistá orientace v tak velkém množství zdrojů a vědeckých pojetí. Kdyby autorka tuto kapitolu více strukturovala a uvedla důvody, proč pro potřeby svého textu leccos zjednodušuje, text by byl přehlednější a instruktivnější. (Kvalifikační práci přece nepíšeme pro jejího vedoucího, který se vyzná a leccos si domyslí, nýbrž pro ty, kdo si ji vyhledají na internetu.)
- c. V nejobsáhlejší kapitole k makrostruktuře zkoumaných textů autorka staví na díle Hochedlingerové (2009), Rieckové (2004) vychází ze schématu vhodného pro charakteristiku listin a doplňuje teoretické poznatky z pramenů od Spáčilové, Hlaváčka a dalších. Opět zde není jasně uveden nějaký úvod k terminologickému vymezení a vlastní postoj. Může autorka vysvětlit, jak se sama dívá na termíny *Texttyp*, *Textsorte*, *Textmuster*, *Textsortenklasse*? Někde těch prvních dvou uvedených užívá spolu („Texttyp bzw. Textsorte“), a proto mi někde upřímně řečeno není jasné, **jak se rozhodovala pro jedno či druhé pojmenování. Jsou to synonyma? Jaký postoj má citovaný Brinker k termínu Texttyp a proč? Jaký mají tato pojmenování význam pro historicky zaměřenou práci s textem? I zde přece bylo možné své vlastní nejisté úvahy opřít o pramen, v nichž se rozdílný terminologický úzus komentuje.** (Viz např. Thurmair na https://is.muni.cz/el/ped/jaro2012/NJ3DC_2DSS/31740753/028_Textsorten_Thurmair.pdf, cit. 14.1.2022).
- d. Jelikož se autorčin úvod do této ne právě jednoduché klasifikační tematiky podobá spíše mozaice názorů, kde se citují různí autoři zaměření hlavně diachronně, čtenář neinformovaný o terminologické rozmanitosti se v tom bude zřejmě orientovat dost špatně. Mísí se zde navíc prameny zaměřené spíše synchronně s těmi diachronně orientovanými.
A dále je vidět, jak se nejasnost terminologická (textologie, textová lingvistika) vymstila při přípravě kapitoly o mikrostruktuře: Pokud se textová lingvistika již zmínila, tak proč se zde zcela vyřadila ze hry, zvláště pak, když se slibuje přínos k výzkumu nové horní němčiny? Srov. str. 239:
Wir werden allerdings nur die Segmente des Protokolls und des Eschatokolls detailliert behandeln, konkret die Intitulatio, Inscriptio, Subscriptio und Satatio, da diese für die Bestimmung einzelner Textsorten von großer Bedeutung sind. Wir begehen diesen Schritt mit dem Bewusstsein, dass die mikrostrukturelle Analyse der Texte nicht komplett sein wird, aber tun es, weil wir die analysierten Angaben aus dem Protokoll und Eschatokoll für die Bestimmung der Textsorten brauchen werden.
- e. Co se poněkud příliš stíhlé kapitoly o mikrostruktuře sledovaných textů týče, **mohla by autorka při obhajobě předvést na jednom textu, které vlastnosti mikrostruktury by byly zasluhovaly ještě pozornost, a předvést, jak by taková**

poctivá analýza měla vypadat? Zde jsme spíše v té systémové lingvistické oblasti, která si všímá gramatiky, syntaxe, lexika.

Závěr: Jde o objemnou práci, která ale nedostála všem cílům. Uznávám, že transliterace textů a sestavení historického úvodu vyžadovalo dost úsilí. Nicméně rozbor textu, který byl hlavním úkolem, byl pojat především na mikrostrukturní úrovni povrchně, a proto je zamýšlený příspěvek k výzkumu rané horní němčiny diskutabilní. Vzhledem k délce doby, během níž práce vznikala, je toto dost závažný aspekt. **Z těchto a dalších důvodů (např. jazyk, práce s termíny, nepřehlednost textu) bude výsledek obhajoby záviset na kvalitě její přípravy.** Hodnocení, které se nyní pohybuje na úrovni 3-4, proto není definitivní. Podněty k obhajobě jsem zformulovala v rámci tohoto posudku.

V Praze dne 18. ledna 2022

doc. PhDr. Marie Vachková, Ph.D.